

2021-05-03

Dnr: 5.2.1-2020-279

Miljödepartementet

m.remissvar@regeringskansliet.sem.naturmiljöenheten@regeringskansliet.se**Remissvar om Tillgängliga stränder – ett mer differentierat strandskydd. Betänkande, SOU 2020:78, N2020/02032***Bakgrund*

Sametinget i Sverige är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament med syfte att förbättra och tillse att de svenska samernas möjligheter som ursprungsfolk att bevara och utveckla sin kultur främjas. Sametingets uppgift är att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas – däribland renskötselns intressen – vid utnyttjandet av mark och vatten. Sametinget har fått möjlighet att yttra sig i rubricerat ärende.

Ärendet

Utredningen om översyn av strandskyddet har kommit med ett betänkande om att det ska bli enklare att bygga strandnära i landsbygdsområden. Förslagen ska på det sättet syfta till att förbättra förutsättningar för bostäder och näringsverksamhet främst för småföretagare, besöksnäring och gröna näringar i områden med lågt exploateringsstryck. En slutsats som utredningen kan dra är att lättnader i strandskyddet kommer att kunna genomföras i stora delar av norra Sverige, där det överlag är låg exploateringsgrad, låg befolkningstäthet och lågt exploateringsstryck. Åtgärder som kan inverka negativt på djur- och växtlivet, får prövas inom ramen för syftesprövningen enligt 7 kap. 26 § MB. Det finns ett antal åtgärder som inte omfattas av förbuden inom strandskyddsområden. Sådana åtgärder kräver heller ingen dispens. Ett av undantagen gäller åtgärder för de areella näringarna jordbruket, fisket, skogsbruket och renskötseln.

Sametingets synpunkter

Renskötselområdet täcker ungefär 50 procent av Sveriges yta. Renskötsel är en extensiv och arealkrävande näring eftersom renarna rör sig efter årstidsväxlingarna. Renskötseln bedrivs inom 51 samebyar. För vandringsarna mellan olika betesmarker utnyttjar renen bestämda vandringsleder. Under vissa tider på året, framför allt i samband med kalvmärkning, höstslakt och flytt till vinterbetesområdena, samlar rensköterna renarna i större hjordar som drivs efter urgamla flyttleder. Det är nästan omöjligt att ändra en flyttled eftersom renarna är lättskrämde vanedjur. Flyttled och områden av riksintresse enligt 3:5 MB, utpekade för de mest värdefulla markerna för renskötseln.

Sametinget skulle se det positivt om utredningen hade reflekterat om det samiska folket som är ett urfolk med särskild rätt att bevara och utveckla sin kultur, näringar och språk. En

lättnad om strandskydd ska säkerställa att hänsyn tas till samisk markanvändning och behov av funktionella marker. Att främja landsbygdsutveckling genom att skapa utrymme för diverse etableringar kommer att ge konsekvenser för den samiska markanvändningen, främst renskötseln. Små sjöar och vattendrag t.ex. är viktiga för renskötseln då renar både betar och finner svalka i våtmarksområden. Vid en åtgärd inom renskötselområdet ska dess konsekvenser för riksintressets värden och egenskaper bedömas. Information och kunskap om renskötselns tidigare, nuvarande och framtida bedrivande inom aktuell sameby behövs för att förstå hur områdets funktion på både kort och lång sikt påverkar renskötseln.¹ I en prövning för exploateringsstillstånd i ett landsbygdsområde är det viktigt att ha fullständiga uppgifter om de kumulativa effekter som uppstår samt hur olika intrång samverkar. Lättnader i strandskydd, landsbygdsområden, genom lagstiftning får inte äventyra samernas rätt till inflytande. Berörda samer och samebyar har rätt till inflytande och ska ha möjlighet att påverka besluten när mark inom det samiska traditionella området berörs. Rätten att konsulteras och stateras skyldighet att genomföra konsultation, liksom FPIC, har sin utgångspunkt i urfolks rätt till självbestämmande och är förankrad i internationell rätt om mänskliga rättigheter inklusive rätten till kulturell integritet, till jämlikhet och äganderätt. I Rasdiskrimineringskommitténs² rekommendationer till svenska staten tydliggjordes att FPIC är en mycket viktig del i konsultationer med samebyar om markanvändningen.

Sametinget ser att det är flera experter i den här utredningen som avgett särskilda yttranden. Vi tolkar det som att man inte är riktigt överens om att utredningens resultat. Sametinget hade önskat att utredningen inte förbisett den samiska markanvändningen. Enligt utredningen så medför ändringarna om strandskydd positiva effekter för företag.

7.5.4 Utredningens förslag

Förslag att begränsningen när det gäller att placera enstaka bostadshus tas bort. Det bör innebära utökade möjligheter att bygga bostäder på landsbygden, särskilt i gleset bebyggda områden. Effekten kan bli att enstaka en- eller tvåbostadshus uppförs enskilt och utan direkt koppling till befintlig bebyggelse. En sådan spridd bebyggelse innebär i allmänhet en större inverkan på strandskyddets syften än om bebyggelsen finns samlad. Samtidigt bör man komma ihåg att de områden som nu är i fråga är landsbygder, där exploateringsgrad och exploateringsstryck är lågt.

Sametinget anser att utredningen inte beaktat den samiska markanvändningen i sitt förslag.

10.6.1 Företag

I de förslag som utredningen lägger fram och som generellt syftar till att göra det lättare att bygga i strandnära lägen i landsbygd finns en inbyggd problematik, där viljan att tillgängliggöra strandlinjer och vatten står i konflikt med viljan att bevara orörd natur. Påverkan på naturen i landsbygden bör dock bli begränsad, eftersom landsbygdsområden ska avse begränsade områden där det finns god tillgång på obebyggd mark och ingen stor efterfrågan på att bygga. (s. 322)

¹ Mark- och miljööverdomstolens mål P 2707-19

² CERD/C/102/D/54/2013

Sametinget vill påpeka att det utredningen kallar orörd natur och obebyggd mark inom renskötselområdet är marker som är påverkade av den samiska kulturen och markerna är inte orörda.

10.6.2 Konsekvenser för enskilda

Små sjöar och vattendrag

Utredningen föreslår att strandskydd inte ska gälla vid insjöar med en vattenyta som uppgår till 1 hektar eller mindre eller vattendrag som har en bredd om 2 meter eller smalare. Förslaget innebär en förenklad byggprocess för enskilda som vill bygga i strandnära lägen vid småvatten.

Sametinget avstyrker förslaget eftersom mindre insjöar eller vattendrag ofta ligger i anslutning till våtmarker betas av renar på sommaren och även är de platser renar finner svalka och betesro på.

10.7.4 Konsekvenser för landsbygdsutvecklingen

Strandskyddet kommer som följd av utredningens förslag att medföra ett mer likvärdigt skydd i landet. Det har visat sig att strandskyddsdispens i huvudsak har beviljats i sådana fall där det redan finns bebyggelse och att området därmed redan har tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften. Detta skäl kan sällan åberopas i landsbygd där bebyggelse saknas. Med våra förslag att kunna upphäva strandskyddet helt eller delvis i landsbygdsområden samt nya kriterier och särskilda skäl för dispens inom landsbygdsområden, blir det enklare att bygga i lägen där det nu saknas bebyggelse.

Sametinget ifrågasätter om utgångspunkten kan vara att få ett mer likvärdigt skydd i landet, när det i halva landet föreligger renskötselrätt, som är särskilda rättigheter.

Yttrandet har lämnats av Sametingets rennäringschef Lars-Ove Sjajn. Föredragande har varit Laila Öberg Ben Ammar, samhällsplanerare.